

39 of 71 DOCUMENTS

Politiken

May 24, 2008

DEBAT: INTERNATIONAL DEBAT: PENGE ER IKKE LYKKEN - ELLER ER DE?

SECTION: Pg. 3**LENGTH:** 1214 words**BYLINE:** Marcus Rubin, Washington

I 1970'erne paaviste den amerikanske oekonom Richard Easterlin, at rigdom over et vist niveau ikke gjorde folk lykkeligere. Men nu stiller forskere spoergsmaalstegn ved, om det ogsaa er rigtigt. Imens mener andre, at vejen til lykke er at vaere gift, hoejreorienteret og religioes. Eller bare ekstremist. Der er ting, penge ikke kan koebe: Kaerlighed, sande venner og lykke. Saadan lyder det romantiske budskab, men i virkelighedens verden ved de fleste, at det er mere kompliceret end som saa - i al fald, naar det gaelder lykke. For er man virkelig fattig, saa fattig, at man ikke kan spise sig maet eller give sig selv og sine boern tag over hovedet, kan lidt flere penge goere en stor forskel, naar det gaelder ens tilfredshed med tilvaerelsen. Ikke overraskende stiger lykken i et land af samme grund, hvis det gaar fra at vaere meget fattigt til at vaere lidt ringere. Men naar et land kommer over et vist oekonomisk niveau og borgerne faar tilfredsstillet deres basale behov, har man laenge ment, at det var anderledes. AEren for det tilkommer den amerikanske oekonomiprofessor Richard Easterlin, der i midten af 1970'erne offentliggjorde et studie, hvor han paaviste, at oegtet rigdom faktisk ikke betyder oegtet lykke. Easterlin saa paa en lang raekke lande, men hans mest kendte eksempel var Japan, der i perioden fra 1950 til 1970 gennemlevede et af verdenshistoriens stoerste boom - fra soenderbombet krigshaerget land til oekonomisk supermagt og et af verdens rigeste lande. Men maerkeligt nok gjorde det ikke japanerne gladere, faktisk faldt antallet af japanere, som var tilfredse med tilvaerelsen, lidt. Pointen synes klar: Lande, der er over et vist velstandsniveau, bliver ikke gladere i takt med, at de bliver rigere. For ganske vist har man flere ting og materielle goder, men der er alligevel altid noget, der er uden for raekkevidde - om det saa er den nyeste iPhone, en aaben Mercedes eller et privatfly, og denne relative rigdom synes at vaere mere afgoerende for lykkefoeelsen end den absolutte. I et beroemt studie fra Harvard Universitet ville flertallet af studerende saaledes hellere have en mindre loen, som var stoerre end deres klassekammerater, end en stor loen, som var mindre. Med andre ord ville de hellere tjene 500.000 kr., hvis de andre kun tjente 400.000 kr., end tjene 1 million, men samtidig maatte se de andre tjene 2 millioner. Easterlins paradoks har i en generation vaeret accepteret visdom - uden at det dog har foert til mindre fokus paa oekonomisk vaekst i de fleste lande. Men for nogle uger siden praesenterede Betsey Stevenson og Justin Wolfers fra University of Pennsylvania paa et moede hos den liberale taenketank Brookings Institution i Washington et alternativt - eller rettere stik modsat synspunkt. Som Stevenson selv udtrykte det paa moedet, var de to forskeres centrale budskab at 'penge betyder noget'. Stevenson og Wolfers havde taget et frisk kig naermere paa sammenhaengen mellem et lands velstand og borgernes lykke og var kommet frem til et noget andet resultat end Easterlin i sin tid. Naar de sammenholdt Gallups maalinger af, hvor lykkelige folk i et givent land siger de er, med den gennemsnitlige indkomst i forskellige lande, fandt de en klar sammenhaeng: Jo rigere, jo gladere. Det samme gjaldt ifoelge de to internt i landene. I USA siger 90 procent af de amerikanere, som tilhoerer husholdninger, der tjener mere end 250.000 dollar om aaret, saaledes, at de er 'meget glade', mens det kun er tilfaeldet for 42 procent af dem, der kommer fra husstande med en indtaegt paa under 30.000 dollar. Selv Easterlins beroemte japanske eksempel viser sig ikke saa klart, naar man kigger det efter i soemmene. Stevenson og Wolfers gik de gamle japanske lykkeundersoegelser igennem og opdagede, at forskerne havde

aendret de mulige svar gennem perioden. I de foerste aar var det mest positive svar, de adspurgte japanere kunne vaelge mht. deres lykkefoeelse, at ' selv om jeg ikke er fuldkommen tilfreds, er jeg generelt tilfreds med mit liv nu ' . I 1964 blev topkategorien imidlertid aendret til kun at udgoere dem, som erklærede sig ' fuldkommen tilfredse ' med deres liv. I det lys er det lidt mindre mærkeligt, at der var færre, som satte kryds i topkategorien. Og faktisk steg antallet af ' tilfredse ' og ' fuldkommen tilfredse ' i de aar, hvor spoergsmaalet ikke forandrede sig. Efter praesentationen paa Brookings interviewede New York Times Richard Easterlin og hoerte, hvad han mente om Stevenson og Wolfers' resultater. Han fandt det ' interessant ' , men var dog indtil videre ikke klar til at aflive sit paradoks og mente i det hele taget, at Stevenson og Wolfers' analyse kun var et ' meget loest udkast ' . Betydeligt mere positiv var Daniel Kahneman, der i 2002 fik Nobelprisen i Oekonomi, og som ellers har brugt sin karriere paa at paavise, at penge ikke er alt. Han forklarede til New York Times, at Stevenson og Wolfers' resultater var ' meget overbevisende ' , og at der efter hans vurdering var ' flere og flere beviser for, at Easterlin-paradokset ikke findes ' . Dermed er debatten om, hvad der skaber lykke, selvsagt ikke slut. Tvaertimod. I en ny bog, 'Gross National Happiness', har den amerikanske oekonom Arthur Brooks analyseret de mange undersøgelser og er kommet frem til, at den virkelige noegle til lykke ikke er penge, men derimod et konservativt livssyn. I 2004 var 44 procent af de amerikanere, som betegnede sig selv som ' konservative ' eller ' meget konservative ' , saaledes ' meget lykkelige ' . Naesten dobbelt saa mange som blandt dem, der erklærede sig ' liberale ' eller ' meget liberale ' . Og det er ikke et statistisk tilfaelde. Ifoelge Brooks har det vaeret saadan de sidste 35 aar. Og eftersom konservative ikke er rigere, kan penge ikke vaere forklaringen. Men hvad er det saa? Efter Brooks mening er der to helt afgørende faktorer: AEgteskab og religion. De konservative er dobbelt saa troende, og dobbelt saa mange af dem er gift. Og kombinerer man religion og livsindstilling, bliver forskellen uhyre markant. Mens kun 5 procent af sekulaere liberale erklærer sig selv ' meget lykkelige ' , goer halvdelen af de religioese konservative det - ti gange saa mange med andre ord. Men hvorfor skulle konservatisme vaere lig med lykke? Her er Brooks ude i mere gaetvaerk, men hans tese er, at det er, fordi de konservative stadig tror paa den amerikanske droem - at man kommer langt ved at arbejde haardt og spille efter reglerne. Det giver en fornemmelse af at styre sit eget liv, som liberale, der oftere fokuserer paa statens overgreb og det uretfaerdige oekonomiske system, ofte mangler. Uanset hvad man er, er det klart bedst at vaere saa yderligtgaende som muligt. Jo mere ekstreme ens holdninger er, jo lykkeligere er man, viser det sig. Mens kun 23 procent af de 'almindeligt' liberale er ' meget lykkelige ' , er det tilfaeldet for 35 procent af dem, som betegner sig som ' ekstremt liberale ' . For de konservative er forskellen mindre - 43 procent mod 48 procent - men dog stadig maalelig. Forklaringen er ifoelge Brooks enkel: Jo mere yderligtgaende man er, jo sikrere er man paa at have ret. Saa samtale fremmer maaske forstaaelsen, men ekstremisme giver fred i sjaelen - og dermed lykke.

marcus.rubin@pol.dk

LOAD-DATE: May 26, 2008

LANGUAGE: Danish; Dansk

PUB-TYPE: Paper

Copyright 2008 A/S Dagbladet Politiken